

מבוא

מרדכי נאור

שבעה מאמרים בהוברת זו של קשר מוקדשים לעתוננים, אישים וארועים - הכל בהקשר למאבק נגד האנטישמיות - בארצות שונות, מאז אמצע המאה ה-19 ועד ימינו אלה: באמצעותם אנו חולפים על פני גרמניה של ויימר (פרופ' יורגן מיכאל שולץ), ארגנטינה של שנות ה-30 (ד"ר גרסיאלה בן דרור), מאבקייהם של אמצעי התקשורת היהודיים באיטליה נגד האנטישמיות (פרופ' ברונו די פורטו), הונגריה של ערב השואה (ד"ר גיא מירון), רומניה הפוסט-קומוניסטית (ד"ר רפאל ואגו), ההסתה האנטישמית בעולם הערבי (אסתר ובמון) והניסיונות להכחיש את השואה בקנדה (פרופ' רפאל כהן-אלמגור). שני המאמרים האחרונים עוסקים בנושאים אקטואליים ממש: פרופ' דינה פורת מתייחסת לפרשת המצור שהטיל צה"ל על פלסטינים חמושים שהשתלטו על כנסיית המולד בבית לחם באביב 2002, ועל התגובות בתקשורת הנוצרית והכללית, שהיתה ברובה עוינת ליהודים ולישראל; תומס פון דר אוסטן ואקן מספר על המאבק נגד האנטישמיות באינטרנט, ועל פורטאל "הגליל" שיסדו יהודים-גרמנים למטרה זו. כפי שאפשר לראות, היום כבעבר האנטישמיות היא רעה-חולה חובקת עולם ומדי פעם היא מופיעה באזור אחר שלו או בכמה אזורים בו זמנית. הנושא הזה, כפי שכתבנו בתחילת הדברים, אינו יורד מסדר היום היהודי, הישראלי והעולמי.

* * *

גיליון זה של קשר, ה-33 במספר, הוא האחרון בעריכתי. ערכתי את קשר מאז גיליונו הראשון שראה אור במאי 1987. שש עשרה השנים מאז ועד היום היו מרתקות והניבו מאות מאמרים ואלפי עמודים - כולם בנושאי תקשורת יהודית וישראלית. קשר הוא, במלוא הענווה, כתב עת שקנה לו מקום חשוב בחקר התקשורת. בעת פרידה לא נותר לי אלא להודות לכל מי שסייע בידי, ובראש וראשונה לידידי שלום רוזנפלד ופרופ' מיכאל קרן, שעמדו בראש המכון לחקר העתונות ומרכז ברונפמן באוניברסיטת תל אביב; לירדנה בר אוריין שהלכה אתי בראשית הדרך ולכרמן אוסי שסייעה באיסוף החומר ובעריכה; לג'ידי קראוס המתרגמת והעורכת המסורה של החלק האנגלי; למחברים, לקוראי המאמרים, לעושים במלאכת העריכה, העיצוב וההדפסה, וכמובן לקוראים שליוו אותנו באמונה. קשר ימשיך לצאת, ומי ייתן ורבים-רבים ישמרו אתו על קשר.

גיליון זה של קשר, מוקדש כמעט כולו - אם לשאול הגדרה ממצה ממקור אחר - ל"שאלה שאינה נעלמה": האנטישמיות. שנת יהודים אינה דבר חדש ושנותיה נמדדות באלפים, אולם האנטישמיות המודרנית היא ילידת שלהי המאה ה-19, והיא אינה מרפה מאתנו מאז. באומרנו אנטישמיות, הכוונה כאן, בגיליון זה, בוויתת התקשורתית, בעיקר בכל הקשור לתקשורת היהודית והתמודדותה עם ההתקפות האנטישמיות בימים רחוקים ובתקופתנו אנו.

פתחנו בשני נושאים "כלליים"-ישראליים. המאמר הראשון, מפרי עטי, משרטט, כך נדמה, בפעם הראשונה בצורה מלאה את שלבי הפתיחה של "המלחמה שאינה נגמרת" בין שני הצהרונים הישראליים - ידיעות אחרונות ומעריב. המאמר מחזיר אותנו לפברואר 1948, ואל הסיבות שהביאו ל"פוטש הגדול", שכתוצאה ממנו פרשו העורך וטובי העתונאים מידיעות והקימו את מעריב.

המאמר השני, פרי עטם של ד"ר יחיאל לימור ואיתן להמן, הוא היסטורי ואקטואלי כאחד. נושאו: זכות התגובה באתיקה העתונאית ובפסיקה מועצת העתונות בישראל, מאז הקמתה ב-1963.

המאמרים והמחקרים העוסקים ביחס התקשורת היהודית והישראלית להתקפות אנטישמיות, ותופעות אנטישמיות תקשורתיות בולטות בעולם - בעבר ובהווה - נפתחים במסה פרי עטה של פרופ' זיוה שמיר המנתחת את כתיבתו של המשורר הלאומי ח.נ. ביאליק בנושאי אנטישמיות, במהלך יותר מארבעים שנה. בעקבותיה מרחיב פרופ' גדעון קוץ את מחקרו (שפורסם לראשונה בקשר 16) על יחסה של העתונות היהודית והעברית במערב אירופה, כמזרחה ובארץ-ישראל לפרשת דרייפוס בשלב הראשון שלה. את נס האנטישמיות האמריקנית נשא במשך שנים בתחילת המאה שעברה גדול יצרני המכוניות הנרי פורד, ועל הפרשה המזרחה הזאת כותב פרופ' רוברט רוקאווי. ועוד מארצות הברית: ד"ר אהוד מנור חוזר לאייב קאהאן, עורכו האגדי של הפארווערטס היידי-אמריקני, עליו הרחיב את הדיון בגיליון הקודם של קשר, והפעם הוא מתייחס לדעותיו בנושא האנטישמיות באמריקה. מסמך יוצא דופן, שפורסם בעתון באנגליה סמוך לפרוץ מלחמת העולם השנייה מפגיש את דעותיהם המנוגדות בנושאי יהדות ואנטישמיות של שני אישים נודעים בעת ההיא: הסופר ה. ג'י. וולס ואלינוור רוזוולט. שני אנשי אקדמיה ישראליים, פרופ' יוסף גורני ופרופ' שלמה אהרונוסון, מגיבים מכאן ומעכשיו על הדברים.